

EESTI SÜSTEEMSELT OLULISTE KREDIIDIASUTUSTE MÄÄRAMINE JA PUHVRIMÄÄRAD 2017. AASTAL

Igal aastal hinnatakse Euroopa Liidu liikmesriikides krediitiasutuste olulisust finantsüsteemis ja ajakohastatakse süsteemselts oluliste krediitiasutuste loetelu. Eestis määrab siinses finantsüsteemis süsteemselts olulised krediitiasutused ehk O-SIID (ingl *other systemically important institutions*) kindlaks Eesti Pank. Lisaks on Eesti Panga otsustada, kui suur peab olema O-SIId täiendav kapitalipuhver – see võib olla kuni 2% krediitiasutuse koguriskipositsioonist. Lisapuhvri nõude eesmärk on suurendada süsteemselts oluliste turuosaliste ja seeläbi kogu süsteemi toimekindlust ning vähendada moraaliriski, mis tuleneb suurte krediitiasutuste suhtes üldiselt esinevast hoiakust, et need on „liiga suured, et lasta neil pankrotti minna“ (ingl *too big to fail*).

Peale Swedbank ASi ja ASi SEB Pank, mis on kuulunud Eesti süsteemselts oluliste krediitiasutuste hulka alates ajast, kui nad 2015. aastal esimest korda nimekirja lisati, nimetas Eesti Pank 2017. aastal süsteemselts oluliseks ka ASi LHV Pank. Aasta tagasi tehtud hindamisest alates on ASi LHV Pank turuosa kasvanud, panga pakutavate teenuste tähtsus finantsüsteemis on suurenenud, ning pank on teinud rohkem tehinguid teiste finantsasutustega. Seetõttu ületas ASi LHV Pank süsteemse olulisuse koondpunktisumma, mis leiti 2016. aasta lõpu andmete alusel ning mis arvestab Eesti finantssektori eripära, süsteemselts olulistele krediitiasutustele seatud künnise ehk 350 baaspunkti¹ (vt tabel 1). Selle tulemusel lisatigi Swedbank ASi ja ASi SEB Pank kõrval Eesti süsteemselts oluliste pankade nimekirja ka AS LHV Pank.

Tabel 1. Eestis tegutsevate pankade keskmine süsteemse olulisuse punktisumma (baaspunktides)

Pank	Punktid kokku		Kriteeriumid				
	Automaatne*	Kohandatud**	Suurus	Tähtsus (sh asendatavus / finantsüsteemi taristu)	Keerukus / piiriülene tegevus	Omavaheline seotus	
						Automaatne*	Kohandatud**
Swedbank AS	3006	3080	3941	4399	2810	873	1168
AS SEB Pank	2229	2434	2328	2322	2624	1640	2460
AS LHV Pank	949	409	377	438	201	2780	620
AS DNB Pank	247	272	335	226	224	203	305
BIGBANK AS	202	205	159	149	480	22	33
Versobank AS	222	134	81	162	214	432	78
Tallinna Äripanga AS	103	117	87	81	136	109	164
AS Eesti Krediitipank	97	103	117	122	101	48	72
AS Inbank	145	23	34	29	19	499	10

* Automaatne punktisumma on leitud EBA suunistes esitatud kohustuslike näitajate põhjal.

** Kohandatud punktisumma puhul ei ole arvesse võetud tasumata võlainstrumentide mahtu.

Toetudes krediitiasutuste süsteemse olulisuse hindamise 2017. aasta tulemustele, otsustas Eesti Pank jätta Swedbank ASile ja ASile SEB Pank 2016. aasta augustis kehtima hakanud 2% puhvrimäär muutmata ning kehtestada ASile LHV Pank alates 2018. aasta 1. jaanuarist 0,5% O-SII puhvrimäär. Nii Swedbank ASi kui ka ASi SEB Pank süsteemse olulisuse koondpunktisumma oli 2016. aasta lõpu andmete põhjal tasemel, mille järgi oleks vajalik kohaldada maksimaalne ehk 2% suurune määr. ASi LHV Pank süsteemse olulisuse hinnang oli väiksem, mistõttu on asjakohane kehtestada sellele pangale 0,5% puhvrimäär.

Süsteemselts olulisi krediitiasutusi hinnatakse uuesti 2018. aastal. Eesti Pank analüüsib pangandussektori arengut ning suuremate struktuurimuutuste korral ajakohastab O-SIId loetelu nii kiiresti kui võimalik. Pangandussüsteemis toimuvat võetakse samuti arvesse puhvrimäärade asjakohasuse ning

¹ Lihtsustatult tähendab 350 baaspunkti keskmiselt 3,5% suurust turuosa pangandussektori varade ja mitmesuguste tegevuste mahtude suhtes.

O-SII lisapuhvrite vajaduse hindamisel. 2017. aasta O-SIIde kindlaksmääramise ajal kättesaadavad andmed ei võimaldanud selle aasta hindamistulemustes peegeldada Eesti pangandussektori struktuurimuutusi: nimelt ühines Nordea Bank AB Eesti filiaal ASiga DNB Pank ja moodustas ärinime Luminor Bank AS kandva krediidasutuse. Neid muutusi arvestatakse O-SIIde ja neile kehtestatavate puhvrimäärade järgmisel hindamisel.

SÜSTEEMSELT OLULISTE KREDIIDIASUTUSTE KINDLAKSMÄÄRAMINE EESTIS

Eesti krediidasutuste süsteemse olulisuse tuvastamisel lähtutakse kaheetapilisest metoodikast, mis on kehtestatud Euroopa Pangandusjärelevalve (EBA) suunistega². Esimeses etapis määratakse muud süsteemselts olulised krediidasutused ehk O-SIID automaatselt, rakendades EBA suuniste kriteeriumeid ja kohustuslikke näitajaid. Süsteemse olulisuse punktisumma saadakse kümne kohustusliku näitaja põhjal, mis jagunevad nelja kategooriasse: suurus, tähtsus (sh asendatavus / finantssüsteemi taristu), keerukus / piiriülene tegevus ning omavaheline seotus. Iga krediidasutuse näitajate väärtused suhestatakse liikmesriigi kõikide krediidasutuste³ näitajate koguväärtusega, mistõttu peegeldavad need turuosi eri näitajate kaupa. Iga krediidasutuse lõplik punktisumma on näitajate kaalutud keskmine väärtus. Kõik pangad, mis ületavad künniseks seatud väärtuse ehk 350 baaspunkti, liigitatakse automaatselt O-SIIdeks. Metoodika teises etapis on järelevalvelise hindamise käigus võimalik nimetada süsteemselts oluliseks ka selliseid krediidasutusi, mis ei ületanud küll süsteemselts olulise krediidasutuse künnist, ent mida võib sellegipoolest pidada kodumaises finantssüsteemis süsteemselts oluliseks. Seejuures lähtutakse mistahes kategooria näitajate punktisummadest või EBA suunistes välja toodud kvalitatiivsetest või kvantitatiivsetest lisanäitajatest.

Eesti finantssektori eripärast tulenevalt ei peegelda EBA metoodika kohaselt leitud automaatne punktisumma adekvaatselt kõigi Eestis tegutsevate pankade süsteemselts olulisust. Finantsasutuste omavahelise seotuse mõõtmiseks võetakse EBA metoodikas finantssüsteemi sees kehtestatud nõuete ja kohustuste kõrval arvesse ka emiteeritud võlakirjade mahtu. See näitaja on aga Eesti pangandussektoris vähetahtis, sest suur osa Eestis tegutsevatest pangagrupidest on välisomanduses, siinsed üksused üldiselt võlakirju ise ei emiteeri ning turupõhisele rahastusele pääsevad nad valdavalt ligi ematetvõtete kaudu. Hoolimata sellest, et 2016. aasta lõpu seisuga oli emiteeritud võlakirjade maht vaid 44 miljonit eurot ehk 0,2% pangandussektori koguvärdadest, tuleb EBA kohustuslikku metoodikat järgides jaotada selle alusel pankade vahel 10 000 baaspunkti, mille osakaal lõplikus punktisummas on 8,33%. Seetõttu on kasvõi vähesel määral võlakirju emiteerinud pankade süsteemne olulisus EBA kohustuslike näitajate põhjal määratuna ülehinnatud.

Moontuste vältimiseks ei võta Eesti Pank O-SIIde kindlaksmääramisel arvesse tasumata võlainstrumentide näitajast tulenevat mõju süsteemse olulisuse punktisummale. Muus järgib siinse finantssüsteemi eripära arvestav süsteemse olulisuse hinnang EBA metoodika põhimõtteid: kõik kategooriad on võrdse kaaluga ning näitajad on igas kategoorias samuti võrdselt kaalutud (vt tabel 2). Nagu EBA metoodika puhulgi on seega kohandatud metoodikas krediidasutuste omavaheline seotus kategooria süsteemse olulisuse määramisel sama tahtis kui krediidasutuse suurus, tähtsus pangandussüsteemis (sh asendatavus / finantssüsteemi taristu) ning tema tegevuse keerukus/rahvusvahelisuus. Et Eesti pangandussektor kuulub suuresti välisomanikele ning on sellest tingituna grupisestse laenude ja hoiuste kaudu seotud teiste krediidasutustega, peegeldavad need pangagrupid likviidsusjuhtimisele ja rahastamise struktuurile iseloomulikud tunnused kanaleid, mille kaudu finantsšokid võivad kanduda ühest

² 16. detsembril 2014 välja antud EBA suunised kapitalinõuete direktiivi 2013/36/EL artikli 131 lõike 3 kohaldamistingimuste määramise kriteeriumide kohta seoses muude süsteemselts oluliste ettevõtjate hindamisega.

³ Eesti Panga O-SIIde hindamise protsess hõlmab kogu pangandussektorit ehk nii Eestis tegevusloa alusel tegutsevaid krediidasutusi kui ka välisriikide krediidasutuste filiaale. Investeeringusühinguid pole hindamisse kaasatud.

Tabel 2. Punktiarvestuse põhinäitajad EBA ja Eesti finantssüsteemi eripära arvestava meetodika järgi

Kategooria	Näitajad	Kaal EBA metoodika järgi	Kaal kohandatud metoodika järgi
Suurus	Koguvamad	25,00%	25%
Tähtsus (sh asendatavus / finantssüsteemi taristu)	Kohalike maksetehingute väärtus	8,33%	8,33%
	Erasektori hoiused Euroopa Liidu hoiustajatelt	8,33%	8,33%
	Erasektori laenu Euroopa Liidu laenuvõtjatele	8,33%	8,33%
Keerukus / piiriülene tegevus	Börsiväliste tuletisinstrumentide (tinglik) väärtus	8,33%	8,33%
	Jurisidiksiooniülese kohustused	8,33%	8,33%
	Jurisidiksiooniülese nõuded	8,33%	8,33%
Omavaheline seotus	Finantssüsteemisisesed kohustused	8,33%	12,50%
	Finantssüsteemisisesed varad	8,33%	12,50%
	Tasumata võlainstrumentid	8,33%	0%

krediidiasutusest teise. Seetõttu võib öelda, et Eesti finantssüsteemi eripära tõttu on süsteemse olulisuse hindamisel asjakohane anda finantssüsteemi sees kehtestatud nõuetele ja kohustustele suurem kaal kui EBA metoodikast lähtudes.

2017. aastal määras Eesti Pank süsteemselt oluliseks kolm krediidiasutust: Swedbank AS, AS SEB Pank ja AS LHV Pank. Nii Swedbank AS kui ka AS SEB Pank on Eesti süsteemselt oluliste pankade nimekirja kuulunud alates O-SIIde esmakordsest määramisest 2015. aastal, kuid ASi LHV Pank pole Eesti Pank varem süsteemselt oluliseks nimetanud. EBA metoodika esimest etappi rangelt järgides ületas AS LHV Pank nii 2015. kui ka 2016. aasta hindamise käigus süsteemse olulisuse künnise, ent see tulenes Eesti pangandussektori rahastamise eripärast, mida EBA metoodika ei suuda täies ulatuses arvesse võtta. Ka 2017. aastal paisutas ASi LHV Pank süsteemse olulisuse automaatset koondsummat asjaolu, et see on üks vähestest pankadest, kes on kaasanud ressursse võlakirjade emiteerimise kaudu (vt tabel 3). Olgugi et võlakirjade osatähtsus on ka panga enda varades üsna väike, lisandus EBA kohustuslike näi-

Tabel 3. Näitajate punktisummad (baaspunktides)

Kategooria	Näitajad	Swedbank AS	AS SEB Pank	AS LHV Pank	AS DNB Pank	BIGBANK AS	Versobank AS	Tallinna Äripanga AS	AS Eesti Krediidipank	Inbank AS	Filiaalid
Suurus	Koguvamad	3 941	2 328	377	335	159	81	87	117	34	2 541
Tähtsus (sh asendatavus / finantssüsteemi taristu)	Kohalike maksetehingute väärtus	4 078	2 250	550	234	3	390	144	123	0	2 228
	Erasektori hoiused Euroopa Liidu hoiustajatelt	5 141	2 200	484	126	219	74	79	149	47	1 482
	Erasektori laenu Euroopa Liidu laenuvõtjatele	3 978	2 517	282	316	225	21	19	92	40	2 510
Keerukus / piiriülene tegevus	Börsiväliste tuletisinstrumentide (tinglik) väärtus	6 172	2 409	0	0	0	161	0	0	0	1 257
	Jurisidiksiooniülese kohustused	1 136	1 929	163	535	366	191	164	178	1	5 338
	Jurisidiksiooniülese nõuded	1 123	3 535	441	138	1 073	291	245	125	57	2 974
Omavaheline seotus	Finantssüsteemisisesed kohustused	1 183	2 143	166	568	8	23	12	30	8	5 859
	Finantssüsteemisisesed varad	1 153	2 777	1 075	42	58	133	315	115	12	4 321
	Tasumata võlainstrumentid	284	0	7 098	0	0	1 141	0	0	1 477	0
Üldine punktisumma (EBA metoodika)		3 006	2 229	949	247	202	222	103	97	145	2 799
Üldine punktisumma (kohandatud metoodika*)		3 080	2 434	409	272	205	134	117	103	23	3 223

*Kohandatud punktisumma puhul ei ole arvesse võetud tasumata võlainstrumentide mahtu.

tajate põhjal leitud punktisummasse 591 baaspunkti. Varasematest aastatest erinevalt aga oli ASi LHV Pank punktisumma künnisest kõrgem ka võlainstrumentide mahtu kajastavat näitajat arvestamata. Äri- mahtude kiire kasvu tõttu ületas AS LHV Pank künnise nii suuruse, tähtsuse (sh asendatavuse / finants- süsteemi taristu) kui ka omavahelise seotuse kategoorias. Sellest tulenevalt lisati AS LHV Pank Eesti süsteemselt oluliste krediidasutuste nimekirja.

SÜSTEEMSELT OLULISTE KREDIIDIASUTUSTE KAPITALIPUHVRI MÄÄRAD EESTIS

Puhvrimäärade kehtestamisel lähtub Eesti Pank põhimõttest, et kapitalipuhvri määr peab olema seda kõrgem, mida suurem on krediidasutuse süsteemne olulisus. Kuna võib eeldada, et panga võimalike finantsprobleemidega kaasnevad kulud on seda suuremad, mida olulisem see finantsüsteemis on, aitavad süsteemselt olulistele pankadele kehtestatud täiendavad kapitalinõuded vähendada nende maksejõuetuks muutumise tõenäosust ja mõju. Lisapuhvri taseme kalibreerimise meetodika väljatöötamisel on Eesti Pank arvesse võtnud krediidasutuste süsteemse olulisuse punktisummasid, Põhja- ja Baltimaade teiste pankade asjaomaseid puhvrimäärasid ning Eesti pangandussektori andmete põhjal koostatud analüüsi⁴. Eesti Pank kohaldab EBA meetodikal põhineva süsteemse olulisuse hindamise miinimumkünnist (350 baaspunkti) ületavatele krediidasutustele üldjuhul vähemalt 0,5% puhvrimäära. Maksimalset ehk 2% määra kohaldatakse sellistele krediidasutustele, kelle punktisumma on vähemalt 1200 baaspunkti. Kui süsteemse olulisuse hindamise punktisumma jääb 350 ja 1200 baaspunkti vahele, siis leitakse võrdlusmäär lineaarselt 0,5 protsendipunkti täpsusega.

2017. aasta krediidasutuste süsteemse olulisuse hindamise tulemustele tuginedes otsustas Eesti Pank jätta Swedbank ASile ning ASile SEB Pank kehtestatud 2% määra samaks ning kehtestada ASile LHV Pank 0,5% muu süsteemselt olulise krediidasutuse puhvrimäära nõude. Seejuures oli 2017. aasta OSII puhvrimäärade otsuste aluseks EBA meetodikal põhinev süsteemse olulisuse hinnang, mida kohandati Eesti finantsüsteemi eripäraga. Nõnda ei moonuta Eesti pangandussüsteemi jaoks vähetähtis näitaja – tasumata võlainstrumentide maht – lisapuhvri otsuseid. Kuna Swedbank ASi kohandatud süsteemse olulisuse hindamise koondpunktisumma on 3080 ja ASi SEB Pank oma 2434 baaspunkti, jäeti neile kehtima 2% muu süsteemselt olulise krediidasutuse puhvrimäär. ASi LHV Pank siinse finantsüsteemi tunnusjooni arvestav koondpunktisumma on märgatavalt väiksem, 409 baaspunkti. Eesti Panga O-SII puhvrimäära kalibreerimise raamistiku järgi vastab sellele 0,5% puhvrimäära nõue. Puhvrinõuet kohaldatakse süsteemselt oluliste krediidasutuste koguriskipositsioonile ning seda tuleb täita individuaalselt ja konsolideeritud alusel. Tabelis 4 on esitatud Eesti finantsüsteemis süsteemselt oluliseks määratud pankade kogukapitalinõue võrreldes teiste pankadega.

Tabel 4. Kapitali- ja puhvrinõuded Eestis

		Süsteemselt olulised krediidasutused		Muud pangad
		Swedbank AS, AS SEB Pank	AS LHV Pank*	
Makrofinantsjärelevalve puhvrid	Vastutsükliline kapitalipuhver (Eesti positsioonid)	0%	0%	0%
	Süsteemse riski puhver (Eesti positsioonid)	1%	1%	1%
	Muu süsteemselt olulise krediidasutuse puhver	2%	0,5%	-
Kapitali säilitamise puhver		2,5%	2,5%	2,5%
Omavahendite miinimumnõue		8%	8%	8%
Koguomavahendite nõue kokku		13,5%	12,0%	11,5%

* ASile LHV Pank hakkab muu süsteemselt olulise krediidasutuse puhvrimäära nõue kehtima alates 1. jaanuarist 2018.

4 Vt täpsemalt väljaandest „Süsteemse riski puhver ja muu süsteemselt olulise krediidasutuse puhver“, aprill 2016.